

KPT kehityksen tiellä 22.11. – 29.11.2025

KEHITYSPOLIITTISEN TOIMIKUNNAN MATKARAPORTTI SAMBIASTA

KPT:n delegaatio vieraili Sambiassa varapuheenjohtaja Jani Kokon (sd) johdolla 22.11. – 29.11.2025. Matkan tarkoituksena oli perehtyä kokonaisvaltaisesti Suomen ja Sambian välisiin kehityspoliittisiin suhteisiin maaohjelmayhteistyön päättymisen jälkeen. Matkaohjelmaan kuuluivat mm. tapaamiset Sambian presidentin ja eri ministereiden kanssa, parlamenttivierailu, tutustuminen Finnfundin rahoittamaan kalankasvatukseen ja EU:n Global Gateway -patohankkeeseen (Siawongassa, Sambian ja Zimbabwen rajalla), YK:n väestörahaston (UNFPA) ja Maailman ruokaohjelman (WFP) toimintaan, sekä Geologian tutkimuskeskuksen, DemoFinlandin ja kansalaisjärjestöjen työhön. Lisäksi tapasimme muita kansainvälisiä toimijoita, joiden kanssa Suomi tekee yhteistyötä.

Raportti perustuu suurlähetystön toimikunnalle toimittamaan kattavaan tausta-aineistoon sekä tapaamisissa käytyihin keskusteluihin ja tiedonvaihtoon. Raportin laadinnassa on hyödynnetty myös KPT:n täysistuntoesitysten materiaalia. Lista vierailun tapaamisista löytyy dokumentin lopussa. Raportin sisällöstä vastaa pääsihteeri ja se on delegaation jäsenten hyväksymä.

Osallistujat: Delegaation pj., KPT:n varapj. Jani Kokko (sd.), KPT varapj. Sari Tanus (kd), edustajat Eva Biaudet (r), Janne Heikkinen (kok), Inka Hopsu (vihr), Mai Kivelä (Vas), Ari Koponen (ps), Jouni Ovaska (kesk) ja, Ammattiliittojen solidaarisuuskeskuksen (SASK) toiminnanjohtaja Juska Kivioja sekä UM:n itäisen ja eteläisen Afrikan yksikönpäällikkö Jukka Pajarinen ja pääsihteeri Marikki Karhu (raportin laatija).

Yhteenveto ja suosituksia

Matkan tarkoituksena oli perehtyä kokonaisvaltaisesti Suomen ja Sambian välisiin kehityspoliittisiin suhteisiin valtioiden välisen maaohjelmayhteistyön päättymisen jälkeen. Tapaamiset vahvistavat sen, että pitkäaikaista yhteistyötä ja Suomen toimintatapaa selvästi arvostetaan. Pitkäaikaisen kehityskumppanuuden päälle on ollut hyvä laajentaa kahdenvälisiä suhteita. Edustustolla on hyvät diplomaattisuhteet maan hallintoon, vaikkei kahdenvälinen kehitysyhteistyö enää jatku. Tämä näkyi korkeantason tapaamisten määrässä ja tapaamisen sisällöissä muun muassa maan presidentin ja parlamentin puhemiehen kanssa. Vastaavasti KPT:n delegaation kokoonpano oli itsessään vahva. Delegaatioon kuului yhtä monta hallitus- että oppositiopuolueen kansanedustajaa, joista tasamäärä naisia ja miehiä.

Kaikki Suomen harjoittamat yhteistyömuodot suuntaavat tukea Sambian omille pyrkimyksille kestävämpään kehitykseen. Kahdenvälisen yhteistyön maaohjelmat Sambiassa painottivat naisten ja tyttöjen aseman ja oikeuksien parantamista sekä kumppanimaiden elinkeinoelämän vahvistamista. Samat tavoitteet näkyvät edelleen monenkeskisessä yhteistyössä (YK:n väestörahasto UNFPA ja Maailman ruokaohjelma WFP), yksityisen sektorin tuessa (Finnfund, Finnpartnership, EU Global Gateway) sekä kansalaisjärjestöyhteistyössä. UNFPA tukeen liittyy oleellisesti yhteistyö hormonikierukoita valmistavan Bayerin kanssa.

Viimeisenä maaohjelman osana päättyneet yksityissektorin tukiohjelma *Accelerated Growth for SMEs* -hankkeelle olisi toivottu myös jatkoa. Toisaalta suuret suomalaiset yritykset ovat asemoituneet

näkyvästi Sambian kaivossektorille. Esimerkiksi FQM:n Kansanshin kuparikaivoksella on jo laajasti käytössä suomalaista teknologiaa ml. Konecranes, Kemira ja useita pk-yrityksiä. Geologian tutkimuskeskuksen mineraalien kartoitus ja laadunvarmistustyö Sambiassa ja laajemmin Afrikan mantereella EU:n rahoittaman PanAfGeo+-ohjelman puitteissa on erittäin tärkeää sektorin vastuullisen kehittämisen kannalta.

Suomen kannalta vahva kehityspoliittinen vipuvarsi on EU ja *Global Gateway*-yhteistyö. Maiden välisen tuloksekkaan yhteistyön jatko ja Suomen intressissä olevan kaupan kasvattaminen vaativat edustuston henkilöstöresurssien säilyttämistä vähintäänkin nykyisellä tasolla. Siksi delegaation erityisenä huolena on tieto edustuston ainoan kehityspoliittisen neuvonantajan (ja samalla edustuston päällikön sijaisen) jättämisestä täyttämättä elokuun 2026 jälkeen. Myös EU:n *Global Gateway* -yhteistyöhön osallistuminen edellyttää tähän osoitettua osaavaa henkilöstöresurssia.

- Suomen kokonaisvaltaiset suhteet Sambian hallintoon sekä EU *Global Gateway*-hankkeet, kehitysyhteistyöllä rahoitettavat kumppanuudet sekä yrityspalvelut ja donor-yhteistyön pitäminen nykyisellä korkealla tasolla edellyttävät riittävää henkilöstöä. Nykyistä määrää voidaan pitää miniminä, eikä sitä tulisi vähentää.
- Geologian tutkimuskeskus (GTK) tekee Sambiassa uranuurtavaa työtä EU:n rahoituksella, jolla on myös laajempi maantieteellinen ulottuvuus Afrikan mantereen mineraalisektorilla. Yhteistyö hyötyisi stipendiaattiohjelman avaamisesta, joka mahdollistaisi tutkija/opiskelijavaihdon. Tämä tukisi hankkeeseen liittyvän maiden oman kapasiteetin vahvistamista tavalla, jolle on identifioitu tarve (erityisesti seismologian koulutuksessa). Vaihto-ohjelma voitaisiin toteuttaa käynnissä olevan hankkeen "maaiikkunoiden" osana.
- Lisääntymisterveys- ja oikeudet ovat Suomen keskeisiä kehityspolitiikan sukupuolten tasa-arvoon liittyviä tavoitteita. Suomi toteuttaa tätä tavoitetta tukemalla YK:n väestörahasito UNFPAa. Sambiassa tähän yhteistyöhön liittyy yksityisen sektorin kumppanuus hormonikierukoita valmistavan Bayer-yhtiön kanssa. On tärkeää, että hyvän kehitysyhteistyön avunantajakäytännön mukaisesti kierukoiden käyttöönotossa ja asiakkaiden seurannassa käytetään samoja standardeja.

Sambia transitiomaana kehityksestä kauppaan

YK-luokittelee Sambian yhä vähiten kehittyneiden maiden joukkoon kuuluvaksi. Se oli nousemassa pois LDC-kategoriasta vuonna 2021, mutta ei täyttänyt vaadittavia kriteerejä enää 2024.¹ Yli 60 prosenttia kansasta elää köyhyysrajan alapuolella. Vuoden 2021 opposition UPND:n (*United Party for National Development*) vaalivoiton jälkeen makrotalouden tilanne on kohentunut, inflaatio on laskenut alle 10 prosentin ja talous kasvaa (ennuste vuodelle 2026 noin 4,3 prosenttia). Uusi hallitus on onnistunut saamaan Kansainvälisen valuuttarahaston IMF-tukipaketin ja Sambia neuvottelee velan uudelleen järjestelystä. Kiina ja kiinalaiset toimijat ovat Sambian merkittävimpiä velkojia.

Sambian talouskasvuluvut sisältävät pitkälti "tyhjää kasvua", jonka hyödyt eivät jakaudu yhteiskunnan ja talouden kehittämiseen optimaalisesti. Korruptio on laajamittaista, velkataakka vähentää kasvun positiivisia yhteiskunnallisia vaikutuksia eikä talous monipuolistu. Toisaalta

---

¹ A country must meet at least two of three criteria (GNI per capita, Human Assets Index (HAI), or Economic Vulnerability Index (EVI)) or meet the "income-only" criteria (income thrice the threshold) during two consecutive reviews.

Sambian hallitus pyrkii itse selkeyttämään ja yksinkertaistamaan liiketoimintaympäristöä, jotta myös ulkomaisten yritysten olisi helpompi investoida maahan.

Merkittävin investointikohde on kaivossektori, jolle Sambian talous, talouskasvu ja pitkälti koko yhteiskunta (ml. julkisten palvelujen rahoitus) perustuvat. Kaivosten elinkaari on kuitenkin verrattain lyhyt (esim. FQM Kansanshin kaivoksen osalta arvio on vuoteen 2044 asti), eikä kaivannaiset uusiudu. Uusia esiintymiä tarvitaan. Kaivossektoriin liittyy myös merkittäviä riskejä riippuen kaivoksen omistajasta, sijainnista ja aineksen käsittelytavoista sekä ihmis- ja työoikeustilanteesta. Kiinalaisomisteiset kaivokset hallitsevat merkittävää osaa tuotannosta, mikä lisää riippuvuusriskejä ja voi heikentää vastuullisuutta. Sambian hallitus painottaa kestäväää kaivostoimintaa, mutta käytännön toteutus vaihtelee. Yksi viimeaikojen suurimmista onnettomuuksista sattui kiinalaisomisteisessa *Sino Metals Leach* -kaivoksessa. Sen pato murtui helmikuussa 2025, jonka seurauksena 50 miljoonaa litraa happamia jätevesiä pääsi sivujoen kautta merkittävään Kafue-jokeen.²

Hallinto korostaa koulutuksen merkitystä. Nykyinen hallitus poisti koulumaksut perusopetuksesta 12. luokkaan asti ja palkkasi kouluihin 30 000 uutta opettajaa. Lähes kaikki lapset aloittavat peruskoulun, mutta oppimistulokset ovat yhä heikkoja. Ilmastonmuutoksen vaikutukset maan tulevaisuuteen tiedostetaan valtionjohdon tasolla. Ruokaturvakysymys on merkittävä, sillä väestö kasvaa, mutta maatalous on edelleen pienviljelijävetoista, matalan tuottavuuden toimintaa. Valtaosa pienviljelijöistä on naisia (yli 75 prosenttia, luku ei ole juurikaan muuttunut viimeisten 20 vuoden aikana). Kuivat kaudet vaikuttavat myös kaivoksiin ja energiantuotantoon (ml. *Kariba Dam* -suurpato). Sambia on 85 % riippuvainen vesivoimasta. Ongelmat energian saatavuudessa vaikuttavat koko yhteiskunnan toimintaan.

Nostoja vierailukohteista ja tapaamisista

Tapaaminen presidentti Hakainde Hichileman kanssa

Presidentin tapaamisessa korostuivat Suomen ja Sambian pitkät diplomaattiset suhteet (vuodesta 1968) ja yhteiset intressit useissa kysymyksissä. Yhteistyötä helpottaa se, että Presidentti Hakainde Hichileman johtama hallitus on ajanut läpi useita reformeja ja korostaa yksityissektoria, hyvää hallintoa, koulutusta, työllisyyttä ja talouden vakauttamista. Myös Suomen kaupallisten suhteiden ja investointien edistäminen sekä poliittinen yhteistyö Ukraina-kysymyksessä sujuvat luontevasti. Lisäksi presidentti on aktiivinen ulkopoliitikassaan myös EU:n suuntaan ja korostaa monenkeskisyyden merkitystä.

Keskusteluissa nousi esille huoli maailman tilanteesta ja konfliktien lisääntymisestä. Samalla todettiin, että Sambialla ja Suomella pitkälti yhteistä arvopohjaa ja näkemyksiä globaaleista haasteista, kuten ilmastonmuutoksen vaikutuksista, YK-järjestelmän merkityksestä ja uudistustarpeista ml. turvallisuusneuvoston rakenne. Presidentti tuntui ymmärtävän hyvin myös Suomen huolen Ukrainan sodan pitkittymisestä ja sen vaikutuksista. Tälle löytyi tukea. Lisäksi hän esitti toiveensa, että Sambian ja Suomen välinen kumppanuus voisi näkyä entistä vahvemmin myös monenkeskisessä yhteistyössä (sekä teemoissa, kuten ilmasto, terveys, pandemioiden torjunta).

---

² Saastuminen sisälsi raskasmetalleja (nikkeli, lyijy, arseeni, uraani), mikä johti kalastus- ja vedenkäyttökieltoihin laajalla alueella. Kitwen kaupungissa vedenjakelu keskeytettiin 700 000 ihmiseltä.

Hänen puheessaan Sambian kehityksessä presidentti visio, että kaivosteollisuuden kasvu pitäisi saada toteutumaan myös muilla sektoreilla, kuten metsä- ja maataloudessa. Lisäksi kaivosteollisuuden tulisi nojata entistä vahvemmin kestäviin ja laillisiin käytäntöihin (vrt. aiemmat onnettomuudet ja rikollisuus) ja hyödyttää paikallisia toimijoita tarjoamalla palveluja ja mahdollisuuksia osallistua kaivostoimintaan liittyviin arvoketjuihin. Myös digitalisaation vauhdittaminen kuuluu Sambian intresseihin ja ICT-alan työtä on siirtymässä länsimaista myös Sambiaan. Keskusteluissa nousi esille myös sen tuomat haasteet työelämälle ja työntekijöiden oikeuksille, jotka tulisi huomioida työlainsäädännössä. Presidentti kertoi kuulevansa mielellään Suomen kokemuksista.

Demokratian tila ja haasteet: Parlamenttivierailut ja keskustelut DemoFinlandin kumppaneiden kanssa

Sambiaa pidetäänkin nyt Afrikan demokratian valopilkkuna. Sambiasta tuli monipuoluejärjestelmä 1991. 1990-luvun alusta lähtien vallanvaihdokset ovat tapahtuneet vaaleilla. Parlamentissa on kaikkiaan neljä puoluetta. Viime vuosina lainsäädäntöä on uudistettu merkittävästi niin, että kuolemanrangaistus poistettiin ja sananvapautta avattiin mahdollistamaan presidentin kritisoimisen julkisesti, mikä tuo teoriassa lisää tilaa opposition toiminnalle. Parlamentin komiteoita voivat johtaa myös oppositiopuolueiden jäsenet. Seuraavat yleisvaalit järjestetään elokuussa 2026.

Tapaamisissa parlamentin puhemiehen kanssa keskusteltiin perustuslakimuutoksesta, johon sisältyisi naisten poliittisen osallistumisen vahvistaminen. Tällä hetkellä parlamentin 167 edustajista 15 prosenttia naisia. Tavoitteena olisi sen kasvattaminen 30 prosenttiin. Lisäksi presidentti voi nimittää parlamenttiin suoraan jäseniä. Näitä suoraan nimitettyjä on kahdeksan. Menettely on lisännyt naisedustajien lukumäärää, mutta menettely ei ole demokratian kannalta ongelmaton. Parlamentissa toimii epävirallinen Sambia-Suomi -ystävyyssryhmä, joka vahvistaisi mielellään yhteyksiä Suomeen.

Enemmistövaalitapa vaikeuttaa naisehdokkaiden läpimenoa parlamenttiin. Ehdolle asettuminen vaatii taloudellisia resursseja ja ehdokasasettelu suosii miehiä. Lisäksi naiset kokevat yleisesti häirintää ja pelottelua prosessin aikana. Myös suhtautuminen seksuaalivähemmistöihin on edelleen negatiivista. Kumppanit korostavat Demo Finland-yhteistyön merkitystä omalle toiminnalleen, erityisesti vammaisten ihmisten poliittisen osallistumisen vahvistamisessa. Demo Finland on kumppaneineen työskennellyt Sambiassa vammaisten ihmisten kansalaisyhteisöjen vahvistamisen ja poliittisen osallistumisen lisäämiseksi vuodesta 2020 lähtien (*Persons with Disabilities Political Dialogue Network*). Vuosina 2013–2020 yhteistyö kohdistui naisten osallisuuden lisäämiseen poliittisessa päätöksenteossa (*Zambia National Women's Lobby* -verkoston kanssa).

Vierailut PK-sektorin kehittämisen ja Tieteen ja Teknologian ministeriöihin

Molemmissa ministeriöissä tunnettiin hyvin Suomen toimintaa ja toimijoita Sambiassa. Keskusteluissa nousi esille halukkuus jatkaa yhteistyötä myös jatkossa. PK-sektorin kehittämisestä vastaava ministeriö on perustettu tällä hallituskaudella ja on toiminut neljän vuoden ajan. Suomen maaohjelmalla rahoitettiin *Accelerating Growth for SMEs in Zambia* -hanketta ministeriön alaisuudessa. Hankkeen tavoitteena oli Sambian yksityissektorin rahoitusmahdollisuuksien parantaminen, kapasiteetin vahvistaminen ja kansallisen lainsäädännön kehittäminen PK-sektorin

näkökulmasta. Se loi 62 kumppanuutta suomalaisten ja sambialaisten yritysten välillä ja noin 700 työpaikkaa uusiutuvassa energiassa ja metsätaloudessa. Hanke päättyi vuoden 2023 lopussa.

Tiede ja teknologia ministeriössä kävimme läpi keskeisiä haasteita, mutta myös uusia avauksia, kuten Sambian ensimmäinen AI-strategia, jota suomalaiset toimijat ovat olleet tukemassa sekä digital governance -suunnitelma, jonka tarkoituksena yli sata uutta start up -yritystä. Lisäksi terveysalan yhteistyö kiinnostaa. Erityisesti Sambia toivoo ulkomaisia investointeja digitalisaation kehittämiseen ja energiansaantiin, (taloutta heikentää päivittäiset sähkökatkot n. 5–6 tuntia keskimäärin), ilmastokestävyyden parantamiseen ja kaivosteollisuuteen sekä terveyssektorille.

Kaivossektorin elintärkeä rooli: Vierailu FQM:n Kansanshin kuparikaivoksella,

Vuonna 1996 toimintansa aloittanut, nykyään kanadalaisen *First Quantum Mineralsin* (80 %) ja Sambian valtion (20 %) omistama Kansanshin kupari- ja kultakaivos on Sambian kuparin suurin yksittäinen tuottaja. Sambian BKT:stä valtaosa on peräisin kaivostoiminnasta. Kansanshin kaivos on kokoluokaltaan yksi koko Afrikan mantereeseen suurimmista kaivoksista. Myös sen metallurginen järjestelmä on Afrikan suurin. Vuonna 2025 kaivos tuotti yhteensä 181 000 tonnia kuparia. Viime vuonna Sambian presidentti oli mukana juhlistamassa kaivoksen laajentamista (1,25 miljardin dollarin arvoinen nk. S3-projekti), jolla kaksinkertaistetaan malmin käsittelykapasiteettia ja pidennetään kaivoksen elinkaarta vuoteen (arviolta vuoteen 2044). Laajennuksessa käytetään suomalaisen Metso-konsernin teknologiaa. Kaivos työllistää yli 13 000 työntekijää, joista valtaosa on sambialaisia. Naisia työvoimasta on noin 10 prosenttia.

Kaivos profiloituu vastuullisena toimijana (vrt. kiinalaisomisteiset yhtiöt). Käytännössä se tarkoittaa kaivostoiminnan sivuvirtojen ja jätemäärien pienentämistä esimerkiksi kivijätteen osalta. Myös muita kiertotalouden ratkaisuja on kehitteillä. Yhtiö pyrkii käyttämään mahdollisimman paljon sambialaisia alihankkijoita ja muita toimijoita, jotta kaivos hyödyttäisi mahdollisimman paikallista taloutta. Nk. *Local content* -aste on tällä hetkellä 34 prosenttia. Yhtiöllä on oma *Environmental, Social and Governance* (ESG) -standardien mukainen ohjelma, jossa painottuu energiatehokkuus ja paikallisen yhteisön tukeminen sekä työntekijöiden oikeudet, koulutus ja terveydenhuolto. Kaivoksella on työterveyshuolto, mutta sinne pääsemistä ei käytännössä mahdollisteta työvuorojen aikana. Kaivos tuo selkeästi lähialueelleen vaurautta, mutta se lisää myös vakavia sosiaalisia ongelmia, kuten naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja prostituutiota.

Geologian tutkimuskeskuksen GTK:n yhteistyöhankkeet kaivossektorin tulevaisuuden tukena

Geologian tutkimuskeskus (GTK) tekee Sambiassa uraauurtavaa mineraalikartoituksen laadunvalvonta ja –varmistustyötä. Hankkeeseen liittyy oleellisesti ihmisoikeuksiin ja lainsäädäntätöyöhön liittyvää vaikuttamista. Yhteistyö Sambiassa on osa laajempaa EU-Afrikka kumppanuutta (EU rahoitteinen 2025-2029 toteutettava PanAfGeo+ - <https://panafgeo.eurogeosurveys.org/>), jonka tavoitteena on edistää Afrikan geologisten luonnonvarojen kestävää hoitoa, hillitä ilmastonmuutosta ja vahvistaa sopeutumista sekä edistää EU:n ja Afrikan välistä kumppanuutta geotieteiden, erityisesti raaka-aineiden alalla (ml. geostrategiat, geodata, kapasiteetin vahvistaminen ja investoinnit arvoketjuihin). Sambiassa työtä tehdään GTK:n johdolla, yhteistyössä paikallisen Sambian Geosurvey Departmentin sekä Portugalin ja Tšekin geologisten tutkimuskeskusten kanssa.

Sambiassa GTK:n yhteistyön tavoitteena on edistää mineraalivarojen kartoitusta ja tutkimusta niiden vastuullisen ja kaupallisen hyödyntämisen lisäämiseksi Sambiassa, tukien siirtymää kohti vähähiilistä taloutta. Lisätään Sambian viranomaisten tietämystä kriittisten raaka-aineiden (CRM) potentiaalista ja niiden kestävästä käytöstä, ottaen huomioon mm. niiden keskeinen merkitys vihreän siirtymän teknologioille ja tärkeys maan taloudelliselle kehitykselle. Samanaikaisesti näillä toimilla odotetaan olevan myönteinen vaikutus EU:n laajempiin tavoitteisiin, jotka liittyvät kriittisten ja strategisten raaka-aineiden saatavuuteen ja kestäväan arvoketjuun. Hanke tukee myös Sambian Geosurvey Departmentin (GSD) kapasiteetin vahvistamista.

Yhteistyön teemat kattavat mineraalipotentialin kartoituksen, Geofysiikan ml. lentogeofysiikka, geotietojärjestelmien kehittämisen, hydrogeologian (sisältäen koulutuksen, johon osallistutaan Afrikan yhteistyömaista) kehittämisen, sääntely-ympäristön vahvistaminen (ml. synergiat Maailmanpankin ZamCup hankkeeseen), *Environmental, Social and Governance* - vastuullisuuskriteerit, kapasiteetin vahvistaminen sekä kenttäkaluston hankinta.

Suomalainen sijoittaminen kestävän kalatalouden mahdollistajana

Finnfundin ensimmäinen suora sijoituskohde on Yalelon kalankasvatustilasto, joka on alansa suurin Saharan eteläpuoleisessa Afrikassa. Sijoituksen suuruus on USD 6 miljoonaa, jolla Finnfund omistaa 26 % hankkeesta yhdessä hollantilaisen rahoitusyhtiön kanssa. Vierailimme sen tuotantolaitoksella Siavongassa, Kariba-tekojärven rannalla ja pääsimme seuraamaan kalankasvatuksen koko prosessia. Yritys kasvattaa paikallista kirjoahventen heimoon kuuluvaa tilapiaa avoverkkoalustoilla.

Kokonaissaalis on noin 22 000 vuodessa (tieto vuodelta 2022), tavoitteena on saaliin kasvattaminen 25 000. Yalelo työllistää noin 1 500 vakituista ja tilapäistä työntekijää. Kalalla on merkittävä rooli sambialaisen ruokavalioiden monipuolistamisessa. Yalelon tavoitteena on tarjota edullista ja kestävää proteiinia paikalliseen kulutukseen ja markkinoille. Yritys käyttää paikallista rehua ja seuraa jatkuvasti kalojen terveyttä ja vedenlaatua. Samalla tekojärvellä toimii myös kiinalainen kalankasvatustila. Sen toiminta tuo riskejä myös Yalelolle esim. veden saastuminen ja taudit.

Global Gateway Sambiassa

EU:n Global Gateway -yhteistyön ensimmäinen merkkipaalu Afrikassa on Sambian ja Zimbabwen rajalla kunnostettu *Kariba Dam* -suurpato. Padolla on merkittävä rooli Sambian energiantuotannossa. Se tuottaa neljäsosasta koko maan sähköä. Heikkokuntoinen patorakenne oli myös turvallisuushuoli kolmelle miljoonalle Sambian ja Zimbabwen rajaseudun asukkaalle ja heidän elinkeinoilleen. Valitettavasti ilmastonmuutos vaikuttaa suoraan myös Kariba Dam -tuottavuuteen. Tarvittaisiin ainakin kolme hyvää sadekautta, jotta patoallas täytyisi ja pato voisi toimia optimaalisesti.

Merkittäviin EU:n Global Gateway-hankkeisiin kuuluu lisäksi Lobito-käytävä (Corridor -hanke). Se on laaja ja kunnianhimoinen infrastruktuuri- ja talousprojekti, jonka tarkoituksena on yhdistää Keski-Afrikan mineraalirikkaat mm. Sambian alueet meriyhteyteen. Hankkeen esitutkimuksen on tehnyt African Financing Corporation, aiesopimus on, mutta hankkeet täysimittainen käynnistys vienee vielä joitain vuosia. EU:n tavoitteenaan on varmistaa kriittisten raaka-aineiden toimitusketjut ja tukea alueellista kehitystä. Hankkeella turvataan pääsy kriittisiin raaka-aineisiin (kuten kupariin ja kobolttiin), jotka ovat välttämättömiä vihreän energian siirtymälle. EU ja sen jäsenvaltiot ovat mobilisoineet yli 2 miljardin euron investoinnit hankkeeseen. Hanke kattaa rautatieinfrastruktuurin,

logistiikkakeskukset ja kestävä maatalouden sekä uusiutuvan energian komponentit. Suomi osallistuu Lobito-käytävän kehittämiseen osana Euroopan unionin Team Europe -yhteistyötä. Suomen rooli painottuu erityisesti asiantuntija-apuun, kestäviin teknologioihin ja rahoitusinstrumentteihin Global Gateway -strategian puitteissa. On tärkeää, että myös tämä osaaminen säilyy edustustossa.

Suomen tukema YK-yhteistyö kehitysyhteistyön painopisteissä

Suomi on ollut perustamassa kansainvälistä kouluruokakoalitiota ja tukenut globaalia kouluruokailutyötä vuodesta 2021 lähtien. Vuonna 2023 Suomen myöntämä rahoitus Maailman ruokaohjelman (WFP:n) kouluruokaohjelmille ja -toiminnoille oli kolme miljoonaa euroa. Valtaosa hankkeen kuluista katetaan kohdemaiden kontribuutioilla. Ohjelman kärkinä Sambiassa ovat lasten ravitsemus, terveys, oppimisen mahdollistaminen ruokaturvattomilla ja haavoittuvilla alueilla sekä resilienssi. WFP on jakanut kouluruokatukea 33 koululle. Tuen merkitys korostuu erityisesti kuivina kausina. Kouluruokaohjelmaan kuuluu myös pienimuotoista viljelyä resilienssin vahvistamiseksi. Näihin pääsimme tutustumaan Mbongen ala-asteella Solwesin kaivoskaupungissa.

YK:n väestörahasen UNFPAn äitiysterveyshanke, jossa pääsimme tutustumaan kätilöiden koulutukseen. Kätilöillä on keskeinen rooli äitiys- ja lapsikuolleisuuden vähentämisessä sekä perhesuunnittelussa. Yksi UNFPAn merkittävistä työkaluista on Bayerin Suomessa valmistamat hormonikierukat. UNFPA toimii kouluttamalla paikallisia yhteistyökumppaneita, kuten kätilöiden koulutuslaitoksia. Pääsimme tutustumaan kätilöiden koulutukseen ja osallistuimme opiskelijoiden näyttöharjoitukseen, jossa he demonstroivat synnytykseen liittyvien tilanteiden ja mahdollisten komplikaatioiden hoitoa sekä äitiysterveyteen liittyvän tiedon antamista äideille. Huomiotamme kiinnitettiin puutteelliseen opetusvälineistöön, jonka oppilaat ja opettajat kertoivat haittaavan koulutusta. Kyse oli aivan perustavanlaatuisista välineistä, joihin meiltä ”Suomena” pyydettiin lisätukea. Tilanne tulisi tarkistaa UNFPAn ja paikallistoimijoiden kanssa ja selvittää, miksi tilanne oli niin heikko ja mitä olisi tehtävä sen korjaamiseksi. Hormonikierukan suositteluun laajasti näissä olosuhteissa herätti myös kysymyksiä. Oikein käytettynä ja asiakkaalle sopivana tuote on tutkitusti erinomainen. Pohjoismaissa kyseisen tuotteen voi kuitenkin asettaa käyttöön vain lääkäri ja sen sopivuutta asiakkaalle seurataan säännöllisesti. Tulisi siis varmistaa, että hoitajien lisäksi asiakkailla olisi mahdollisuus tarvittaviin lääkäripalveluihin.

Kansalaisjärjestöyhteistyö Sambiassa: kuulumisia lasten oikeuksien edistämisestä

Sambia on edelleen suomalaisille kansalaisjärjestöille tärkeä kumppanimaa, vaikka sen rooli onkin pienentynyt. Maassa toimii kaikkiaan seitsemän suomalaista järjestöä, jotka toteuttavat yhdessä paikallisten kumppaneiden kanssa yhteensä kymmenkuntaa hanketta. Hankkeilla on oma tärkeä roolinsa erityisesti kaikkein haavoittuvimpien ryhmien kanssa tehdyssä yhteistyössä.

Suomalaisten toimijoiden kansalaisjärjestötyöhön pääsimme tutustumaan Pelastakaa Lapset ry:n vierailulla Lusakassa. Arviolta 65 prosenttia Sambian lapsista elää köyhydessä. Noin kymmenellä prosentilla on pääsy internettiin.

Pela on toiminut Sambiassa pitkäjänteisesti mm. Sambian sosiaaliturvajärjestelmän kehittämisen puolesta. Hanke tukee kaikista heikoimmassa asemassa olevia lapsia ja heidän perheitään saamaan sosiaalista käteisapua, jota täydennetään vanhemmuuden tukemisella lasten paremman

Kehityspoliittisen toimikunnan matkaraportti

ravitsemuksen, koulutuksen ja yleisen hyvinvoinnin takaamiseksi. Hanketta toteutetaan tiiviissä yhteistyössä eri viranomaistahojen kanssa.

Toinen keskeinen toiminta-alue on Sambian lastensuojelujärjestelmän vahvistaminen, jotta se suojelisi tyttöjä ja poikia erilaisilta vaaroilta kaikissa olosuhteissa, verkkoympäristö mukaan lukien. Hanke parantaa lasten pääsyä virallisiin ja epävirallisiin lastensuojelumekanismeihin ja edistää vanhempien tietoisuutta myönteisestä vanhemmuudesta. Lisäksi hanke vahvistaa tyttöjä, poikia ja nuoria suojelemaan itseään online- ja offline-ympäristöjen vaaroilta. Lapsia tuetaan myös haastamaan tyttöihin ja naisiin kohdistuvan väkivallan hyväksyviä normeja ja puolustamaan aktiivisesti lasten suojelua. Myös tällä hankkeella pyritään vaikuttamaan sekä lainsäädäntöön, lastensuojelun käytäntöihin sekä sosiaalisiin normeihin kansallisesti ja paikallisesti.

Merkittävä positiivinen kehityskulku on lapsiavioliittojen väheneminen viime vuosina ja turvaiden nostaminen 16 vuoteen.

Tapaamiset Sambiassa:

Sambian presidentti, hallitus ja parlamentaarikot: President Hakainde Hichilema, Parlamentin puhemies Nelly Mutti sekä parlamentin Suomi-Sambia -ystävyyssryhmän edustajia, Elias Mubanga (Minister of Small and Medium Enterprises Development), Felix Mutati (Minister of Technology and Science at ZICTA HQ).

Kaivosalan yhteistyö:

FQM Kansanshi Mine

Zambia Geosurvey Department /GTK:n toimisto: Antti Pasanen ja Alva Bruun (sekä Elina Koskela ja Nikita Afonin)

EU ja muut donorkumppanit: H.E. Karolina Stasiak, EU Ambassador to Zambia, Massimo? EU Global Gateway, Dr Achim Fock, World Bank Country Manager, Mr James Wakiaga, UNDP Resident Representative in Zambia, Ms Corry van Gaal, Head of Office, Canadian High Commission.

YK-järjestöt: WFP Ms. Cissy Kabasuuga, UNFPA Mr Seth Broekman ja Ms Anna Holmström (resident representatives)

Kansalaisjärjestöt: DemoFinlandin kumppanit Mr. Golden Nachibinga, Executive Director Zambia National Women's Lobby, Mr. Wamundila Waliuya, Executive Director Disability Rights Watch, Ms. Daisy Ng'ambi, Chairperson Zambia National Women's Lobby ja Ms. Chushi Kasanda, MP for Chisamba, Chairperson Zambia Women Parliamentarians Caucus
Pelastakaa lapset: Anne Kanene ja Pelan tiimi.